

Kolmas inimõiguste organisatsioonide ümarlaud

Toimus:

2012 aasta 31. augustil kell 17:00 – 19:00 Eesti Inimõiguste Instituudis aadressil Villardi 22-6, Tallinn.

Osalesid:

Integratsiooni Uuringute Instituut – Mart Rannut;
Avatud Eesti Fond – Maarja Toots; Mari Kodres; Maris Jõgeva
Eesti Inimõiguste Keskus – Marianne Meiorg;
Balti Uuringute Instituut – Kristina Kallas; (Ingi Mihkelsoo);
Eesti Pagulasabi – Ingi Mihkelsoo; Elisabeth Viinalass; (Kristina Kallas);
Eesti Patsientide Esindusühing – Marika Kabal; Kristi Rekand;
Eesti LGBT Ühing – Helen Talalaev;
SA Unitas – Uve Poom;
Eesti Naisuurimus ja Teabekeskus – Reet Laja;
Eesti Interneti Kogukond – Siim Tuisk;
Noorteühendus Avatud Vabariik – Jevgeny Krištafovitsš;
Eestimaa Rahvaste Ühendus – Timur Seifullen;
Inimõiguste Instituut – Silver Meikar; Siiri Aulik; (Mart Rannut; Siim Tuisk;)

Protokollis: Siiri Aulik; Silver Meikar.

Koosoleku avamine ja päevakorra kinnitamine

Ümarlaua avas Inimõiguste Instituudi (IÕI) nõunik ja koosoleku juhataja Silver Meikar. Osalejad tutvustasid ennast ja esindatavat organisatsiooni. Otsustati päevakord kinnitada.

I Arutlusteema: Inimõiguste olukord venekeelse vähemuse seas: noored, haridus ja võim.

Balti Uuringute Instituudi (IBS) juhatuse liige Kristiina Kallas (KK) tutvustas IBS küsitlust, mis viidi 2012. a kevadel läbi Narva gümnasistide hulgas uurimaks noorte teadlikkusest põhiõigustest ning nende ühiskondlikku ja poliitilist aktiivsust. Viidi läbi kvantitatiivne uuring, fookusgrupe ei tehtud, mistõttu ei ole täpsemalt teada, miks osalejate seisukohad on sellised, nagu nad on.

KK sõnul on uuringust osavõtjate teadmised põhiõigustest murettekitavad – pooled arvasid, et põhiõigused ei ole universaalsed, et need kehtivad vaid Eesti elanikele või Eesti kodanikele. Osalejad olid siiski teadlikumad poliitilistest õigustest, nt sellest, kellel on/ei ole valimisõigus. Seni ei ole võrdlusmaterjale Eesti koolidega, kuid IBS soovib võtta mõne Eesti kooli kõrvale, et seal gümnasistide teadmisi uurida.

KK lisas, et suur osa noori arvab, et keegi ei ole nende arvamusest huvitatud, kuigi nad teavad, et neil on õigus ja nad peaksid kohalikus poliitikas osalema. Osalemine poliitikas võrdsustatakse sageli osalemisega mõne erakonna noorteorganisatsiooni töös, ei nähta seda laiemalt. Erinevalt eestikeelsetest noortest ei ole Narva venekeelsete gümnaasiumi õpilaste seas vabatahtlik tegevus populaarne. Ka looduskaitse ja keskkonnakaitse teemad pakuvad vähe huvi.

IBS ja Inimõiguste Instituut esitas 31.08. Kultuuriministeriumile uuringust tulenevaid poliitikasoovitusi seoses uue integratsiooni kava välja töötamisega:

- Koolis tuleks keskenduda põhiõigustele laiemalt, mitte ainult poliitilistele õigustele. Tuleb leida viise, kuidas teadmisi põhiõigustest noorteni viia.
- Tuleks toetada projekte, mis soodustavad poliitilist osalust laiemalt.
- Tuleks luua rohkem võimalusi vabatahtlikuks tegevuseks Narvas ja Ida-Virus; rõhutada "fun" poolt, mida see võib noortele anda; ka vabatahtlik tegevus, mis on oluline, seotud ühiskonnale tähtsate teemadega.
- Tuleks arendada Narva noorteorganisatsioonide koostööd teiste Eesti piirkondade noorteorganisatsioonidega – nt mentorprogrammi kaudu, s.t. pika-ajaline koostöö; MTÜ võrgustik. Keelebarjäär on aga tõsine tegur, takistab nendega suhtlemist.

Järgnevalt võeti arutluse alla Inimõiguste Instituudi (IÕI) seisukoht seoses eesti keele õppega vene koolides. Integratsiooni Uuringute Instituudi juhatuse ja IÕI liige Mart Rannut (MR) tutvustas IÕI 9. juulil esitatud pöördumist Kultuuriministeriumi, Haridus- ja Teadusministeriumi ning MISA poole, mis osutas olulisele inimõiguse rikkumisele Eesti lõimumispoliitikas (vt tekst IÕI kodulehel, www.eihr.ee).

Probleemi juured ulatuvad 1991. aastasse, mil taastati Eesti iseseisvus ning algas hariduse ümberkorraldamine vastavalt rahvusvahelistele standarditele. 1991. aastal pidanuks kogu keeleline süsteem hariduses kohe ümber korraldama, kuid see ei olnud poliitiliselt võimalik. See on siiani probleem, mis kogub ükskõik millisele valitsusele vaid ebapopulaarsust.

Keelega seoses on rahvusvahelise õiguse alusel inimesel kaks põhiõigust:

- a) õigus õppida riigikeelt (või neist ühte, kui on mitu)
- b) õigus oma vähemuskeelele

Eestis on selles tähenduses vähemusi vähe – mitteterritoriaalsed on juudid ja sakslased, territoriaalsed on rootslased ja nn Peipsi venelased (vanausulised). Suurt venekeelset elanikkonda Eestis tuleb selles kontekstis käsitleda immigrantidena.

Probleem on selles, et vastavalt seadusega kehtestatud õppekavadele on seatud riigikeele oskusnõudeks põhikooli lõpus B1 ja gümnaasiumi lõpus B2 tase, kuid samas eeldab enamik töökohti B2 ja kõrgemat taset, riigiametis üldjuhul C1 taset. Seega ei võimalda vene kooli õppekavad tagada lõpetajatele eesti kooli lõpetajatega võrreldes võrdseid võimalusi, põhjustades neile nii õppimises kui ka

töö valikul ja edasises karjääris takistusi. Oluline oleks saavutada põhikooli lõpus B2 tase.

Küsimus on selles, kuidas tagada selle, et valitsus, kes vastutab inimõiguste standardite järgmise eest, võtaks selles küsimuses konkreetseid meetmeid.

MR tutvustas pöördumisele vastanud Haridus- ja Teadusministeeriumi kirja, milles ministeerium nõustub, et põhikooli lõpetaja keele tase peaks olema kõrgem ning väidab, et see kajastub ka uutes õppekavades (sellega ei ole MR nõus). Ministeerium teatab, et nad tegelevad pidevalt keeleõppe kvaliteedi parandamise ja järelevalvega.

Ettepanekud, otsused ja info

- 1) Arutati võimalust, et iga inimõiguste ümarlauas osalev organisatsioon võiks olla mentor mõnele Narva MTÜle, ning otsustati, et iga organisatsioon otsustab selle üle ise (ei ole ühist ettevõtmist).
  - a. MTÜ Avatud Vabariigi ja IBS kaudu on võimalik saada kontakti Ida-Virumaa ja Narva organisatsioonidest, kes võiks olla mentorlusprogrammist huvitatud.
  - b. Tuleks toetada selliste projektide organiseerimist ka Kultuuriministeeriumi kaudu. Projekti kestus peaks olema miinimum 1-1,5 aastat.
  - c. Seoses probleemiga, et Narva noored mõtlevad vähem keskkonna küsimuste peale, tuleks analüüsida, kui paljudel keskkonnaga tegelevatel organisatsioonidel on oma Narva esindus, kui paljud oleks sellest huvitatud.
- 2) Osale.ee saidil on üleval **Lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ koostamise ettepanek**, mida palutakse kuni 14.09. kommenteerida. Tuleks mõelda, millised ettepanekud sinna teha ning tuleks aktiivselt kommenteerida. Sinna lisatakse kindlasti BUI poliitika soovitusel.
- 3) MTÜ Avatud Vabariigil avatud vabariigil on vene(keelsete) organisatsioonide kontakte, kui kellelgi on võimalusi kaasata vene organisatsioone oma ettevõtmistes. Ümarlaua osalejaid julgustatakse Avatud Vabariigi poole pöörduda, et nende kaudu infot levitada ja kontakte saada.
- 4) Avatud Eesti Fondil on varsti algamas inimõiguste ja demokraatia edendamise seotud projekti konkurssi – vaata nende kodulehekülge ca. 10. septembril. AEF kutsub Ümarlaua osalejaid üles koostööle, et oleks vähem aga paremaid projekte, mida saaks rahastada. Info saadetakse ka Ümarlaua listile.
- 5) IÕI koostab Mart Rannuti juhtimisel uue kirja mustandi ning ümarlaua listi vahendusel saab seda täiendada ning seejärel kokkulepitud ühispöördumise Haridus- ja Teadusministeeriumile edastada.

II Arutlusteema: Justiitsministeeriumi koostatud kooseluseaduse eelnõu kontseptsioon

Eesti Inimõiguste Keskuse (IÕK) võrdõiguslikkuse programme juhataja Marianne Meiorg tuletas meelde, et Justiitsministeerium ootab kontseptsioonile tagasisidet 1. oktoobriks (vt <http://www.just.ee/57148>). Kontseptsioon on tea hinnangul väga algeline, on palju küsimusi, mida ei ole käsitletud või on käsitletud vaid põgusalt. IÕK sooviks teada, kes on huvitatud seda detailsemalt arutama.

Toimus arutelu kooseluseaduse kontseptsiooni, selle võimalike lahenduste ja edasise tegevuse osas.

Ettepanekud, otsused ja info

- 1) Otsustati kooseluseaduse kontseptsiooni põhjalikumaks arutamiseks korraldada eraldi koosolek, mille kutsub kokku LGBT Ühingu ja OMA Keskuse esindaja Helen Talalaev. Helen saadab esialgse info listi ülejäämisel nädalal (10.-14.09), et osalejad saaksid otsustada, kas ja kellel on soov kokku saada enne 01. oktoobrit, et kontseptsiooni arutada ja võimalikult esitada selle kohta ühine seisukoht.
- 2) Oluliseks küsimuseks on ka teada saada, mis on Justiitsministeerium kavatsus – kas tegemist on tõelise poliitilise tahtega või on tegemist “linnukese tegemisega”. Helen lubas seda uurida ka justiitsministeeriumi nõunikult Andra Olmilt, kellega ta kohtub järgmisel nädalal.

III Arutlusteema: Vihakuritegude eelnõu

Justiitsministeerium saatis juuli lõpus kooskõlastusringile Karistusseadustiku muudatused, mis muudavad oluliselt nii vihakuritegude koosseisu (mida saab ja ei saa kvalifitseerida nn vihakõneks) kui ka vihakuritegude eest kohaldatavaid karistusi.

Ümarlaval osalejad leidsid ühiselt, et on vajalik leida tasakaalnimeste võrdse kohtlemise ja mittediskrimineerimise kaitse ning sõna-, väljendus-, mõtte- ja kogunemisvabaduse vahel.

Ettepanekud, otsused ja info

- 1) IÕI ja IÕK analüüsivad eraldiseisvalt eelnõu teksti ning edastavad arvamuse ümarlaval listi.
- 2) Vajadusel kutsub IÕI antud teema põhjalikumaks arutamiseks ja ühise seisukoha kujundamiseks kokku eraldi koosoleku

IV Järgmine koosolek

Järgmine Ümarlaud toimub novembris (kuupäev otsustamisel), korraldab Eesti Inimõiguste Keskus.